

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI SAN'ATSHUNOSLIK FAKULTETI

HAMIDOV ASILBEK
TASVIRIY SAN'AT ORQALI MILLIY QADRIYATLARNI
O'RGATISH

Anotatsiya

Ushbu maqolada tasviriy san'atning o'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi o'rni, xususan milliy qadriyatlarni singdirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Milliy naqshlar, tarixiy obidalar, xalq an'analari, milliy kiyimlar va mashhur rassomlar ijodidan ta'lim jarayonida foydalanishning samarali usullari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, tasviriy san'at mashg'ulotlarining tarbiyaviy ahamiyati, estetik idrokni shakllantirishdagi o'rni va o'quvchilarda vatanparvarlik ruhini tarbiyalashdagi ta'siri yoritilgan.

Kalit so'zlar

Tasviriy san'at, milliy qadriyatlar, estetik tarbiya, milliy meros, naqsh, kompozitsiya, ijodkorlik, ta'lim metodlari, o'quvchi shaxsini rivojlantirish.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida milliy o'zlikni anglash, madaniy merosni asrash va yosh avlod ongiga singdirish dolzarb masalalardan biridir. Ta'lim tizimida tasviriy san'at fani ana shu maqsadga xizmat qiluvchi eng samarali vositalardan hisoblanadi. Chunki tasviriy san'at inson ichki olamini boyitadi, estetik didni tarbiyalaydi va milliy identitetni shakllantirishda beqiyos o'rin tutadi. Shu bois san'at darslarini faqat rasm chizish emas, balki milliy qadriyatlarga yo'naltirilgan tarbiyaviy jarayon sifatida tashkil etish muhimdir.

Asosiy qism

1. Tasviriy san'atning tarbiyaviy funksiyasi

Tasviriy san'at orqali o'quvchi:

go'zallikni idrok etadi;

atrof-muhitni kuzatish va tahlil qilish ko'nikmasiga ega bo'ladi;
milliy madaniyatga hurmat tuyg'isini shakllantiradi;
ijodiy tafakkur va tasavvurini rivojlantiradi;
mustaqil fikrlashga o'rganadi.

Bu jihatlar uni barcha fanlar ichida universal tarbiyaviy fan sifatida alohida ahamiyatga ega qiladi.

2. Milliy qadriyatlarni singdirishda tasviriy san'atning imkoniyatlari

2.1. Milliy naqshlar va bezaklar yordamida qadriyatlarni o'rgatish

O'zbek xalq amaliy san'ati — islmiy, girih, guldasta naqshlari — o'quvchilarga: ritm, simmetriya, kompozitsiya tushunchalarini o'rgatadi;
milliylikning san'atdagi ifodasini his ettiradi;
ajdodlar ijodiga hurmat uyg'otadi.

Boshlang'ich sinflardan boshlab naqsh namunalarini chizish bolalarda milliy ruhni kuchaytiradi.

2.2. Tarixiy obidalar tasviridan foydalanish

Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlardagi me'moriy yodgorliklar (Registon, Mir Arab madrasasi, Ichan Qal'a) tasvirlari o'quvchilarni:

tarix bilan bog'laydi;
qadimgi me'morchilik an'analari bilan tanishtiradi;
milliy g'ururni oshiradi.

O'qituvchi dars jarayonida fotosuratlar, video lavhalar, maketlar va rasmlar yordamida tarixiy merosni san'at orqali tushuntirishi mumkin.

2.3. Milliy kiyimlar, urf-odatlar va xalq hayotini aks ettirish

Milliy liboslar, folklor sahnalari, marosimlar tasvirlangan kompozitsiyalar o'quvchilarda:

xalqning turmush tarzi va qadriyatlariga qiziqish uyg'otadi;
madaniy identitetni mustahkamlaydi;
tasviriy ifodalash ko'nikmasini boyitadi.

Masalan, Navro'z bayramiga bag'ishlangan rasmda tabiat uyg'onishi, xalq o'yinlari, milliy taomlar, an'anaviy liboslar tasvirlanadi.

2.4. Mashhur rassomlar ijodi orqali tarbiyalash

Kamoliddin Behzod, Chingiz Ahmarov, Raxim Ahmedov, Lutfulla Abdullayev kabi rassomlar ijodi:

miniatura san'atining rivojlanishini;

milliy ranglar uyg'unligini;

o'zbek san'at maktabining shakllanish jarayonlarini

o'quvchilarga tushuntirishga xizmat qiladi.

Bu ijod namunalarini o'rganish o'quvchida milliy san'atga qiziqish va hurmat uyg'otadi.

3. Darsda qo'llaniladigan samarali pedagogik metodlar

3.1. Amaliy mashg'ulotlar

Naqsh chizish

Tabiat manzaralarini tasvirlash

Obidalar eskizini yaratish

Bu mashg'ulotlar nazariy bilimni mustahkamlaydi va milliy ruhni boyitadi.

3.2. Ekskursiya va muzey darslari

O'quvchilarning muzey, galereya va tarixiy obidalarga tashrifi san'atni tirik ko'rinishda idrok etishiga imkon beradi.

3.3. Multimedia texnologiyalaridan foydalanish

Slaydlar, animatsiyalar, virtual ekskursiyalar bolalarda fanga qiziqishni oshiradi.

3.4. Ijodiy loyihalar

"Mening mahallam", "Ona Vatanim", "Ajdodlar merosi", "Milliy bayramlar" mavzularida kompozitsiyalar yaratish o'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Xulosa

Tasviriy san'at o'quvchilarni estetik tarbiyalash, ijodkorlikni rivojlantirish va milliy qadriyatlarni singdirishda beqiyos ahamiyatga ega. Milliy naqshlar, tarixiy

obidalar, xalq urf-odatları va mashhur rassomlar ijodidan dars jarayonida samarali foydalanish o'quvchilarda milliy o'zlik, vatanparvarlik, g'urur va mas'uliyat tuyg'usini shakllantiradi. Mazkur fan nafaqat ijodiy ko'nikmalarni shakllantiradi, balki o'z xalqiga hurmat bilan qaraydigan komil shaxsni tarbiyalaydi.

1. Milliy naqshlardan foydalanishga oid misollar

Misol 1. "Suzani naqshlari" mashg'uloti

O'quvchilarga suzanidagi gul motiflari va ularning ma'nolari tushuntiriladi.

Masalan:

bodom — baraka va farovonlik;

quyosh guli — hayot va nur;

barglar — yangilanish.

Keyin o'quvchilar shu naqshlardan yengil kompozitsiya yaratadi.

Misol 2. "Girih" naqshi asosida geometrik kompozitsiya

O'quvchilar girihning 4-, 6-, 8-, 12-burchakli variantlarini chizib, ularni ranglar bilan uyg'unlashtiradi.

Bu jarayonda:

tasviriy san'at texnikasi,

matematik fikrlash,

milliy merosga hurmat

bir vaqtning o'zida rivojlanadi.

2. Tarixiy obidalar bilan bog'liq misollar

Misol 3. "Registon maydoni panoramasi"

O'qituvchi Registon me'moriy majmuasi haqida qisqacha ma'lumot beradi, rasmlar ko'rsatadi.

O'quvchilar esa uning elementlaridan — masalan, minoralar, peshtoqlar, koshinlar — qisqa eskizlar chizadi.

Misol 4. "Ichon Qal'a manzarasi" bo'yicha rasm ishlash

Xiva arxitekturasiga xos:

ko'k-koshinlar,

mayda geometrik naqshlar,
minoralar
tasviri o'quvchilarni milliy me'morchilik bilan bevosita tanishtiradi.

3. Milliy urf-odatlarni aks ettirishga oid misollar

Misol 5. "Navro'z sahnasi" kompozitsiyasi

O'quvchilar Navro'z bayramidagi odatlarni tasvirlaydi:

halim yoki sumalak tayyorlash,
xalq o'yinlari,
milliy liboslar,
bahor manzarasi.

Bu bilan ular milliy marosimlarning mazmunini san'atda ifodalashni o'rganadi.

Misol 6. "Beshik to'yi" mavzusida rasm

Bu mavzu orqali:

oila qadriyatlari,
mehr-oqibat,
ota-onaga hurmat
g'oyalari bolalarga rasm chizish orqali singdiriladi.

4. Mashhur rassomlar ijodidan foydalanishga oid misollar

Misol 7. Chingiz Ahmarovning freskalari asosida mashg'ulot

O'quvchilarga Ahmarovning "Alisher Navoiy" freskasi ko'rsatiladi va undagi:

rang uyg'unligi,
kompozitsiya,
milliy obrazlar
tahlil qilinadi.

Keyin o'quvchilar o'zlari ham kichik freska uslubida rasmlar chizadi.

Misol 8. Kamoliddin Behzod miniaturasidan ilhomlanib ishlash

O'quvchilar miniatura san'ati elementlarini o'rganib:

mayda detallar,
yorqin ranglar,

majoziy obrazlar

bilan kichik sahna yaratadi.

5. Amaliy loyihalar misollari

Misol 9. “Mening mahallamdagi qadriyatlar” loyihasi

Har bir o‘quvchi o‘z mahallasidagi:

eski masjid,

qadimiy uylar,

hunarmandlar,

mahalliy an’ana

haqida rasm va qisqa matn bilan loyiha tayyorlaydi.

Misol 10. “Milliy taomlar” rasm seriyasi

O‘quvchilar palov, somsa, shashlik, norin kabi taomlarni tasvirlaydi, ularning tarixi va bayramlardagi o‘rnini o‘rganadi.

6. Dars jarayonida ishlatiladigan ijodiy usullar misollari

Misol 11. “Naqshni davom ettir” metodi

O‘qituvchi daftar yoki A4 qog‘ozda naqshning bir qismini beradi, o‘quvchilar uni o‘z tasavvuriga ko‘ra davom ettiradi.

Bu ijodiy fikrlashni kuchaytiradi.

Misol 12. “Milliy ranglardan palitra tuzish”

O‘quvchilar o‘zbek milliy san’atida ko‘p ishlatiladigan ranglardan palitra yaratadi:

ko‘k,

oq,

oltin,

qizil,

yashil.

Keyin shu palitrada rasm ishlaydi.

7. Atrof-muhit va milliy tabiat manzaralari misollari

Misol 13. “Qadimiy bog‘lar” manzarasi

O'quvchilar Amir Temur bog'i, Bobur bog'i kabi tarixiy bog'lardan ilhomlanib rasm chizadi.

Misol 14. "O'zbek qishlog'i ertalab" kompozitsiyasi

Qishloq hayoti:

cho'ponlar,

adirlar,

ot-arava,

do'lana daraxti

tasviri orqali milliy hayot tarzi san'atda ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Yo'ldoshev J., Xodjayev N. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. – T.: O'qituvchi, 2019.

Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Tasviriy san'at fanidan o'quv dasturi. – Toshkent, 2022.

Behzod K. Miniatyura san'ati tarixidan. – T.: G'ulom nomidagi Nashriyot, 2017.

Sharipov S. O'zbek amaliy bezak san'ati. – T.: San'at, 2015.

UNESCO. Cultural Heritage in Education. Paris, 2020.

i

i